

PRZYRODA KARKONOSZY I POGÓRZA

w fotografii i opracowaniu
Zbigniewa Adamskiego
i Zofii Wąsik

V. JELEŃ (*Cervus elaphus* Linnaeus) największe zwierzę w Karkonoszach

Las stał się moim największym sprzymierzeńcem, w nim cisza i dzika zwierzyna była wielkim pragnieniem i miłością, a przy odrobinie szczęścia zakończona niepowtarzalnym trofeum. Jestem myśliwym, oprócz strzelby zawsze ze sobą noszę aparat fotograficzny i notatnik. Okryty maskującą siatką wybieram wizurki, które przekraczają leśni mieszkańcy. Zastygam w nich na długie godziny w oczekiwaniu na spotkanie i zdobycie tego jedyne trofeum, które może, lecz nie musi się zdarzyć, a może być dobrą fotografią, rysunkiem czy tylko pozostanie strzępem przyrody w moim pamiętniku.

Jelenie ukazały się w nocy jak duchy, chmara zgęstniała w zimnym blasku księżyca

Foto: Zbigniew Adamski

W latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku mając odstrzał na dzika na Pogórzu Sudeckim, późną jesienią odkryłem tropy przejścia chmary jeleni, gdzie usłyszałem ten wspaniały grzmiący basowy ryk, który docierał do mnie spod Koziego Grzbietu i Niedźwiedzich Skał. Na spotkanie z nimi przyszło mi tam posiedzieć kilka mroźnych nocy, wśród rozłożystego konaru stojącego przy oszronionej łące. Jelenie przysły w księżycową noc, z rosnącej naprzeciw drągowiny, ukazały się jak duchy, najpierw parę łań, później chmara zgęstniała przy rozjaśnionym księżycu. Przykręcony do drzewa pentaconsix hałasował swoją

migawką i mimo, że odległość była ponad 100 m jelenie w obiektywie były wyraźne. Widocznie jednak wyczuły moją obecność, bo spokojnie, bez szmeru się oddaliły. Fotografie, które wówczas wykonałem pokazał „Łowiec Polski” i podziwiane były na kilku moich wystawach.

Chmara jeleni na „podkowie”, widziana z ambony wczesnym rankiem w 500 mm obiektywie

Foto: Zbigniew Adamski

Wczesnym rankiem na łąkach można spotkać jelenie Foto: Zofia Wąsik szlachetnej zwierzyny.

W dawnych raportach myśliwskich i kronikach parafialnych czytamy, że pod koniec XVIII w. z Karkonoszy zniknęły dziko żyjące zwierzęta (niedźwiedzie, wilki, rysie itp.) na skutek masowych polowań i odstrzałów. Ocalała jedynie zwierzyna płowa. Dziś jeleni jest największym przedstawicielem naszej

Jelenie żyły niegdyś w całej Europie. Znikły częściowo z terenów Francji, stan jeleni zmniejszył się do minimum w Anglii i Irlandii. Przestały istnieć w Rosji pozaeuropejskiej, nie obierały ostoi ze względu na ostry klimat. W Szwecji występują tylko nielicznie, rzadko w Szwajcarii. Po II wojnie światowej najliczniej zachowały się w Polsce, Niemczech, Austrii, Czechach, na Węgrzech i w Szkocji oraz na Bałkanach. Są to zwierzęta potrzebujące większych kompleksów leśnych, najbardziej lubią tereny pagórkowate z drzewostanem liściastym: dąbrowy i buczyny, gdzie owoce tych drzew są większe. Najokazalszy jest jeleni górski. Na międzynarodowej wystawie berlińskiej w 1937 r. największe trofeum pod względem poroża zdobył „jeleni karpacki”. Niemcy nadali mu miano

fauny, stanowi stałą część krajobrazu i tak jak niegdyś daje o sobie znać w mroźne jesienne wieczory głośnym rykiem i wspaniałymi godami (rykowiskiem), słyszany na turystycznych ścieżkach i pod schroniskami Karkonoszy, Izerów oraz Gór Kaczawskich. W czasie śnieżnej zimy jelenie można spotkać wokół naszego miasta. Według inż. F. Kolba: jelenie, kiedy „budują” wieńce, bardzo chętnie zjadają mchy zwisające z gałęzi starych drzew, gdyż składniki w nich zawarte (fosfor) działają na rozwój ich poroża. Jeżeli mchu brakuje, zmuszone są objadać gałązki młodych drzew świerka, olchy i brzozy. To jednak przynosi wielkie szkody dla gospodarki leśnej. Innym ulubionym żerem jeleni jest jemioła, którą zjadają z zachłannością, a zapach jej nie pozwala odejść z miejsca żerowania. Dlatego też jemioła używana jest jako wabik przy ocenie i podawaniu zwierzynie środków leczniczych.

Łanie kąpią się w stawie Foto: Z. Adamski

Jeleń na rykowisku Foto: Z. Adamski

Odpoczywające jelenie

Początkowo dwie rzeźby wypoczywających karkonoskich jeleni zdobiły wejście do pałacu w Maciejowej, który stał obok kościoła parafialnego. Pałac ten w marcu 1872 r. nabył przemysłowiec z Berlina Emil Becker. To on ufundował i ozdobił swą podkarkonoską rezydencję wspa-

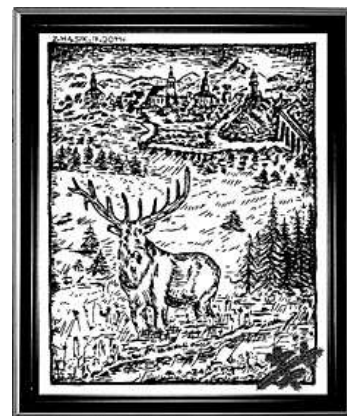

niałymi posągami wypoczywających jeleni, odlanych z brązu, prawdopodobnie we Wrocławiu. W 1926 r. pałac został opuszczony i przekazany miastu Jelenia Góra. Około 1938 r. posągi jeleni zostały przeniesione do Jeleniej Góry, gdzie ozdobiły bramę wjazdową do koszar Wehrmachtu, zwanych wówczas Grunau Kaserne (Jeżowskie Koszary). W 1945 r. kompleks ten przejęło polskie wojsko, a rzeźby dumnie wypoczywających jeleni stały się symbolem jednostki „Pod Jeleniami”. Od 2002 r. zostały wpisane do rejestru zabytków pod nr 104/8/02.

Herbowy jelen w jeleniogórskim ratuszu

Jeleń – symbol naszego miasta, prezentowany na I piętrze miejskiego ratusza, spreparowany przez Tomasza Sokolowskiego z Siedlęcina

Jeleń na tle grodu Bolesława Krzywoustego
Haft: Zofia Wąsik

Jelenie – monety emitowane z okazji Września Jeleniogórskiego – środek płatniczy ważny przez miesiąc

Zdjęcia monet z kolekcji Zofii Wąsik

Popularne powiedzenia, ciekawostki

Powiedzenia: „Przyprawić rogi mężowi”, „Zrobić kogoś w jelenia”.

Dziczyzna z jeleni jest wyborowym mięsem, udziec i łopatka oraz płonące polędwiczki w sosie pieprzowym z boczkiem i śliwkami, jałowcem i białym winem to królewskie dania. Grandle, nazywane hakami (szczątkowe kły) byka i łani, wypreparowane, oprawione w srebro i złoto, a szczególnie te z bogatą inkrustacją starszych byków, są chętnie noszone przez panie i myśliwych.

Każdego roku wiosną poroże u byków na nowo odrasta. Stanowi ono niezbędny oręż w walce o przywództwo podczas godów. Jest myśliwskim trofeum i surowcem w zdobnictwie i meblarstwie.

Motyw jelenia używany jest nie tylko na monetach i medalach, ale także jako haft na swetrach, koszulkach i bluzach. Podobnie jak Jelenia Góra, wiele miast umieściło w swym herbie jelenia, np. Braniewo, Hrubieszów, Szczytno, Łomża, Piła, Ełk i in.

Używano aparatów: „DC C850–PENTAX ZOOM LENS 8 Mpx” oraz „FUJI FILM FinePix S100fs 28x400 mm” filtr SKYLIGHT i PENTACONSIX 6x6 Sonnar 300 mm

W plikach o przyrodzie Sudetów autorzy prezentują głównie najpiękniejsze swoje zdjęcia z krótkim rysem historycznym.

Zdjęcia stanowią własność autora. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)

BIBLIOGRAFIA:

1. <http://herbymiast.w.interia.pl/a-h.html>
2. <https://www.google.pl/search?q=monety+jelenia+g%C3%B3ra&client=firefox-a&hs=niX&rls=org.mozilla:pl:official&channel=sb&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=PeEmU7j-HOeBywOPsoKQDw&ved=0CFYQsAQ&biw=1143&bih=698&dpr=0.9>

Plik utworzono w marcu 2014 r.

Zbigniew Adamski – Członek Komisji Promocji, Kultury, Edukacji i Etyki Łowieckiej przy ZO PZŁ w Jeleniej Górze